

DE MAN IN HET HOGE KASTEEL

Philip K. Dick

*De man in het
hoge kasteel*

Vertaald uit het Amerikaans door
Irving Pardoën

Met een voorwoord van
Ursula K. Le Guin

Lebowski Publishers, Amsterdam 2016

De uitgever ontving voor deze uitgave in het kader van schwob.nl een subsidie van het Nederlands Letterenfonds. Ga voor meer literaire herontdekkingen naar www.schwob.nl.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel: *The Man in the High Castle*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Putnam, 1962

© Philip K. Dick, 1962

© Vertaling uit het Amerikaans: Irving Pardoën, 2016

© Voorwoord: Ursula K. Le Guin, 2015

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2016

Omslagontwerp: Dog and Pony Amsterdam

Auteursfoto: © Philippe Hupp | Getty Images

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3152 4

ISBN 978 90 488 3153 1 (e-book)

NUR 302

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor mijn vrouw Anne, zonder wier stilte dit boek nooit geschreven
zou zijn*

Voorwoord

De oorspronkelijke versie van *De man in het hoge kasteel* werd eind 1962 uitgegeven, dus vóór het tijdperk dat wij de sixties noemen en lang voordat men sciencefiction ging beschouwen als een literair genre. Toen het boek verscheen, ging dat gepaard met een geur van kruitdamp; er hing een zweem van revolutie omheen. Het boek speelde dan ook een rol zowel in de deconstructie van het conventionele denken die zou leiden tot de sociale omwentelingen van de jaren zestig en zeventig, alsook bij de afbrokkeling van de schutting die de critici hadden opgetrokken tussen realistische fictie en fictie in ruimere zin.

Aangezien in die tijd slechts weinig recensenten weleens een blik over die schutting wierpen, werd uitsluitend in kringen van liefhebbers van sciencefiction substantiële aandacht aan de roman besteed. Er waren ook wel lezers van buiten die kringen, maar de roman kon door critici makkelijk worden afgedaan als een 'cult'-boek, wat ze beschouwden als een geringschattende term die hun goed uitkwam. In *Blade Runner*, de film uit 1982 die in naam gebaseerd is op Dicks roman *Do Androids Dream of Electric Sheep?*, worden de intelligente opzet en de complexe ethiek van het verhaal grotendeels opgeofferd ten faveure van sensationele effecten en brute actie, maar het succes ervan bezorgde Dick wel een zekere naamsbekendheid. In de jaren negentig groeide er bij een literaire kritiek die beter geïnformeerd en ruimdenkender was meer waardering voor de ongebreidelde energie en de verontrustende kracht van *De man in het hoge kasteel*.

Al maakt het verhaal soms een onbeholpen en obscure indruk en

is het volslagen onvoorspelbaar – omdat de ontwikkelingen letterlijk worden bepaald door de toevallige uitkomst van worpen met munten of duizendbladstengels, terwijl de drijfveren van de personages toch rationeel en moreel zijn –, het boek blijft zowel de kritische analyticus als de gewone lezer fascineren. Misschien is het wel te beschouwen als de eerste grote, blijvende bijdrage van de sciencefiction aan de Amerikaanse literatuur.

In de opzet van het verhaal, een ‘alternatieve geschiedenis’, hebben feitelijke, vertrouwde omstandigheden op aarde een transformatie ondergaan zonder dat er nieuwe technieken of buitenaardse wezens aan te pas zijn gekomen, waardoor mensen die bang zijn voor sciencefiction er zeker van kunnen zijn dat ze het boek net zo onbekommerd kunnen lezen alsof het een historische roman was, wat in dit geval echter zowel een misvatting als een valstrik is: de auteur was in beide genres een meester. Zijn omkering van de uitkomst van de Tweede Wereldoorlog mag historisch gezien niet erg geloofwaardig lijken, als fictie is het verschrikkelijk overtuigend. Wie dit boek leest, kan zich niet onttrekken aan een visioen, een desoriënterende nachtmerrie waaruit geen ontsnappen mogelijk is. Sinds 1963 heb ik het schrikbeeld niet meer van me af kunnen zetten dat de nazi's het oosten en de Japanners het westen van de Verenigde Staten zouden hebben bezet. En ook achtervolgt me de verschrikkelijke hersenschim van Afrika als doodstil kerkhof.

Philip Kindred Dick, die een jaar ouder was dan ik, bracht zijn tienerjaren door in de stad waar ik ook ben opgegroeid, Berkeley. We deden allebei in 1947 eindexamen aan Berkeley High School. Dat de school meer dan drieduizend leerlingen telde kan als verklaring dienen voor het feit dat ik zijn naam niet kende, al is daar ook iets raars mee. Van alle mensen die bij ons op school hebben gezeten die ik gesproken heb, kan niemand zich hem herinneren. Is hij een absolute eenling geweest, of langdurig ziek misschien, of volgde hij maar een aantal vakken in plaats van het gewone klassikale onder-

wijs? Zijn naam is terug te vinden in het jaarboek, maar er staat geen foto van hem bij. Het is in het leven van Dick niet anders dan in zijn verhalen: de realiteit lijkt hem door de vingers te glippen en verificerbare feiten blijken uiteindelijk slechts discutabele beweringen of loze kwalificaties te zijn.

Veel later in ons leven hebben hij en ik gedurende enkele jaren met elkaar gecorrespondeerd. En daarbij was schrijven altijd het onderwerp: hij wist hoezeer ik zijn werk bewonderde. We hebben elkaar twee of drie keer telefonisch gesproken, maar elkaar nooit ontmoet.

Amerikaanse schrijvers van het mannelijk geslacht van onze leeftijd – die net te jong waren om in de oorlog in dienst te hebben ontmoeten – deden vaak nogal wat moeite om vooral maar mannelijk te lijken, onder andere door baantjes aan te nemen als houthakker, op vrachtschepen, door te jagen, te liften, door een zwervend bestaan te leiden, enzovoort. Phil Dick niet. Nadat hij heel kort bij een universiteit ingeschreven had gestaan, heeft hij een tijdje in een platenzaak aan Telegraph Avenue gewerkt. Hij is vijf keer getrouwd geweest. Verder is het moeilijk te achterhalen wat hij behalve schrijven nog voor andere dingen heeft gedaan. Schrijven was van meet af aan zijn roeping. Hij heeft heel hard gewerkt om ervan te kunnen leven, en daarbij ondervond hij weinig bemoediging vanuit de uitgeverwereld. Net als veel andere schrijvers in het westen van het land had ook hij weinig contacten in de vooral in het oosten gevestigde literaire wereld en kon hij bij zijn zoektocht naar een uitgever alleen maar vertrouwen op zijn eigen vasthoudendheid en geluk. Het literaire agentschap Scott Meredith accepteerde zijn eerste romans (in de jaren vijftig geschreven conform de realistische canon), maar stuurde ze alle vijf als zijnde onverkoopbaar terug in 1963, het jaar nadat *De man in het hoge kasteel* was uitgekomen. Slechts één van die romans is nog bij zijn leven uitgegeven, al zijn ze nu wel allemaal verkrijgbaar en hebben ze hun bewonderaars. Ik ben van mening dat hij, doordat hij er niet in slaagde ze uitgegeven te krijgen – wat mis-

schien voor hem een hard gelag was, maar waarmee wij ons gelukkig mogen prijzen – gedwongen was afstand te nemen van het sombere realisme van de jaren vijftig en een grotere rol toe te kennen aan de verbeelding, waardoor hij meer zijn eigen weg kon gaan.

Bij zijn geboorte had hij een tweelingzusje, dat echter al na zes weken stierf. Hij sprak en schreef over deze gang van zaken alsof hij daarbij uit zijn geheugen putte, en soms leek hij te suggereren dat zijn zus in hem voortleefde. Tweelingen, dubbelgangers en schaduwbeelden komen veel voor in zijn werk. Hij was een man in wie onvergelykbare en mogelijk onverenigbare trekken huisden, zozeer zelfs dat hij zowel onzeker van zichzelf als overmatig assertief was als het om zijn identiteit ging. Men verweet hem al gauw onbetrouwbaarheid en dubbelhartigheid, al was hij daarin niet berekenend of op eigen voordeel uit. In zijn leven als schrijver werd de persoonlijkheid die hij hoopte te kunnen zijn – de conventionele, gerespecteerde en succesvolle auteur van literaire romans – de onproductieve schaduwfiguur. De realiteit leek te zijn dat hij de auteur was van pulpromans, de sciencefictionschrijver die vanwege het geld zo snel als hij kon zijn teksten produceerde.

Er zijn bekende auteurs als Hemingway die er prat op gaan alleen voor het geld te schrijven, en aan de andere kant zijn er obscure schrijvers die het doen omdat het nu eenmaal hun werk is. Alleen deze laatste categorie geniet mijn respect. Je brood verdienen met schrijven valt niet mee, het is een beroep dat veel vaardigheden vereist en dat bijna altijd een gering of onzeker inkomen oplevert. Voor een ongewoon getalenteerde schrijver kan het een slavenbestaan zijn. Daar staat tegenover dat, net als bij elk ander ambacht of elke andere kunstvorm, de serieuze beoefenaar beloond wordt met de wetenschap dat hij het uiterste uit zichzelf heeft gehaald, en soms kan hij er wellicht ook de innerlijke zekerheid aan ontlenen dat wat hij gedaan heeft niet te verbeteren is. Een vast element in veel van Dicks beste werk, en zo ook in deze roman, is het diepe respect voor de oprechte, bescheiden ambachtsman. Dat is hij lange tijd

ook zelf geweest. Ik weet niet of hij zich in de harde jaren vijftig ten volle bewust was van de hoge kwaliteit van een deel van zijn in de pulpbladen gepubliceerde fictie. Hij heeft zeker geworsteld met de in de markt geldende lage kwaliteitsnormen en de eis om steeds weer nieuw materiaal te leveren, maar hij is altijd op zoek geweest naar zijn eigenheid, die hij met wisselend succes vond, totdat hij met *De man in het hoge kasteel* op een goudader stuitte.

Het boek werd bekroond met de Hugo Award, toegekend op een bijeenkomst van in sciencefiction geïnteresseerde lezers, schrijvers, redacteuren, uitgevers en agenten. Toch was de sf-gemeenschap geneigd hem te beschouwen als niet meer dan een harde werker, niet echt een ster. Dit kan gelegen hebben aan zijn gebrek aan standing bij uitgevers en redacteuren, misschien doordat hij zo anders schreef dan de gevestigde, succesvolle auteurs van het zogenaamde ‘gouden tijdperk van de sf’, mensen als Robert Heinlein en Isaac Asimov, die gedurende vele jaren in het genre de toon hebben gezet en het denken erover hebben gedomineerd. In tegenstelling tot hen werd Dick soms verweten dat hij literatuur schreef. De ‘ouwe jongens’ en ‘jonge techneuten’ van het genre waren net zo bekrompen als de doorsnee literatuurprofessor – vooroordelen en pogingen tot uitsluiting alom.

Maar veel sciencefictionschrijvers van Dicks generatie en daarna waren bezig met de creatie van wat de New Wave werd genoemd. Het was eigenlijk niet één golf, maar een opeenvolging van golven, die uiteindelijk uitgroeide tot een vloed die de kunstmatige grenzen van het genre overstroomde en het onvermijdelijk weer verenigde met de ‘zee van verhalen’, het geheel van alle literaire fictie, waarvan het door literatuurkritiek en kleingeestigheid binnen het genre tientallen jaren lang gescheiden was geweest. Ik weet niet in hoeverre Phil Dick zichzelf beschouwde als lid van de groep die deze golf veroorzaakte. Ik denk dat hij zich van geen enkele groep of broederschap lid heeft gevoeld. Waar het hem om ging, was het ontwikkelen van een eenmansvisie, zich over te geven aan een engel die alleen tot hem sprak.

Toen in de jaren zeventig het gebruik van softdrugs gewoon werd en voor sommigen zelfs uit sociaal oog punt verplicht en men de hang naar mystiek van die tijd liever niet via doelgerichte discipline trachtte te verwezenlijken, maar door chemische beïnvloeding, werden enigszins labiele personen soms ernstig uit hun evenwicht gebracht door onoordeelkundig ingenomen hallucinogenen. Ik heb een herinnering aan een telefoongesprek met Phil van een jaar of veertig geleden, waarin hij me vertelde over een gesprek dat hij had gevoerd met Johannes de Evangelist, in het Grieks nog wel, een taal waarmee hij onbekend was. Hij was ontwapenend in zijn oprechte vreugde om het onderricht dat hij van deze heilige zelf had mogen ontvangen en zijn overtuiging van het immense belang hiervan.

Na 1969 werden Dicks denken en fictie in toenemende mate beheerst door dit soort occulte openbaringen. Ze werden soms door anderen even serieus opgevat als door hemzelf, maar mij zijn geen succesvolle pogingen bekend – ook in zijn eigen *Exegesis* niet – om er een coherent geheel van te maken. Sommige van zijn bewonderaars menen dat de groter wordende invloed van zijn mystieke inzichten en ervaringen op zijn werk als positief moet worden beschouwd, of zelfs als transcendentiaal, zodat dit van dezelfde orde zou zijn als de mystieke werken van William Blake. Anderen vinden zijn inzichten onwezenlijk en zijn visioenen te chaotisch om op een succesvolle manier hun weerslag te vinden in zijn werk. Ik voor mij zie ze als invloeden die hem meeslepten in een fantastisch, manisch solipsisme, waardoor hij steeds verder verwijderd raakte van zijn uitzonderlijke gevoeligheid voor gewone mensen en hun alledaagse zielenleed die ik in zijn romans zozeer waardeer.

Een dergelijke gevoeligheid moet een last voor hem zijn geweest. Ik vraag me af of de figuur van meneer Tagomi in *De man in het hoge kasteel* een beeld geeft van de complexe persoonlijkheid van de auteur. Meneer Tagomi is een doodgewone, conventionele, beperkte, redelijk fatsoenlijke man van middelbare leeftijd, die gedwongen wordt getuige te zijn van pure menselijke slechtheid en daarmee in

het reine probeert te komen. Hij staat in zijn angsten, zijn moed en zijn vernedering al net zo ver af van heldhaftige kosmonauten met dodende stralen als van antihelden met seksuele problemen in Upper Manhattan. Misschien heeft het woord 'held' inmiddels afgedaan, net als het woord 'lady'. We hebben een ander woord nodig, een betekenisvoller, minder opzichtig en expressiever woord voor mensen als meneer Tagomi.

Phil Dicks taalgebruik is transparant, alleedaags en vaak nogal vlak. Hij vermijdt gecompliceerde grammaticale constructies en gebruikt geen bijzondere woorden, afgezien van af en toe een flinke scheut jungiaans of andersoortig specialistisch jargon. De ongeschreven wetten van de sciencefiction in de jaren vijftig en zestig decreteerden dat stijl iets was voor snobs. Echte sf-auteurs schreven het op zoals het was (al hadden ze het allemaal verzonnen). Dick zou door deze instelling beïnvloed kunnen zijn, maar onder zijn ogenschijnlijk directe, onmuzikale, journalistieke schrijfstijl gaat iets subtiels en geraffineerds schuil. De Fransen hebben Dick veel eerder ontdekt dan de Engelssprekende critici en schreven al diepgravende artikelen over hem toen hij zich bij ons nog in leven moest zien te houden met wat de pulpbladen hem betaalden. De Fransen waren ook dol op Edgar Allan Poe, en ik heb me weleens afgevraagd of dat komt doordat Fransen niet kunnen horen dat de poëzie van Poe vaak met mokerslagen wordt overgedragen. Misschien horen ze dan ook niet hoe lomp het proza van Dick soms kan klinken. Maar het kan ook zijn dat ze daardoor gevoelig zijn voor de riskante en effectieve spanning tussen zijn stijl en zijn onderwerp.

In elk geval maakt Dick in deze roman gebruik van een vreemde telegramstijl. Het verhaal wordt afwisselend verteld vanuit het gezichtspunt van één van de protagonisten, een vertelperspectief dat in de literatuur al sinds de tijd van Henry James overheerst: we vernemen het verhaal via de gedachten van degenen die er een rol in spelen. En personages denken vaak in een stijl zonder lidwoorden

en soms zonder voornaamwoorden. Aangezien het meestal gaat om bewoners van de westkust van Noord-Amerika, die onder Japans bestuur staan of zelf Japanner zijn, zou dit een niet erg subtiele poging kunnen zijn om de invloed van het Japans te suggereren. Maar de lezer wordt gedwongen om dat te heroverwegen als hij merkt dat mensen afkomstig uit de door de Duitsers overheerste oostzijde net zo denken, zonder lidwoorden en voornaamwoorden.

Een soortgelijk maar moeilijker te doorgronden raadsel is dat het leven van die geïmmigreerde Japanners en hun Noord-Amerikaanse onderdanen diepgaand beïnvloed wordt door het orakel van het Chinese *Boek der veranderingen*, de *I Tjing*, die cultureel gezien in Japan nooit erg belangrijk is geweest. En het mysterie wordt nog groter als het gerucht op waarheid berust dat de auteur bij het schrijven van *De man in het hoge kasteel* elke beslissing omtrent plot en voortgang van het verhaal liet bepalen door dit oeroude orakel.

Deze unieke onverschilligheid wat de aannemelijkheid betreft, de veelheid aan willekeurige mogelijkheden en de toenemende onderlinge afhankelijkheid van wat wel en niet tot de werkelijkheid lijkt te behoren voert ons tot aan de rand van de Dickiaanse afgrond – waar waarschijnlijkheid en onwaarschijnlijkheid niet meer op elkaar aansluiten, evenmin als het authentieke en de imitatie, geschiedenis en bedenkfel, het niemandsland van wat er gebeurt is, wat had kunnen gebeuren, wat niet gebeurt is en wat kan gebeuren, een positie die geen positie is, waar je geen vaste grond hebt en nergens van op aan kunt – een psychische draaikolk waarmee Dick in zijn wanhopige verbeelding zeer vertrouwd was en die hij op gewone spreektoon zonder franje en op volstrekt aannemelijke wijze aan de lezer kon presenteren.

Hij deconstrueert de wereld zoals wij die kennen met dezelfde rust als waarmee andere schrijvers een wandeling of een etentje beschrijven.

De gedachten die door het hele boek heen gewijd worden aan historiciteit, aan vervalsing en aan wat nou precies het verschil uit-

maakt tussen echt en onecht sturen het verhaal en de gedachten en keuzes van de protagonisten aan. Deze gedachten en de handelingen die daaruit voortvloeien leiden uiteindelijk niet tot een inzicht of een oplossing, maar blijven onbepaald, vitaal, actief. Meneer Tagomi wordt geconfronteerd met een kortdurend visioen van het San Francisco van onze realiteit, de realiteit waarin Duitsland en Japan de oorlog hebben verloren, en dit visioen komt tot stand door de bemiddeling van een simpel metalen sieraadje, gemaakt door een Joodse ambachtsman die voordien zijn geld verdiende met het vervalsen van aan Japanse verzamelaars te slijten Amerikaanse kunstnijverheidsproducten. De man uit de titel van het boek woont niet in een hoog kasteel, maar in een huis in een buitenwijk in Wyoming. Hij is de schrijver van een sciencefictionroman, een alternatief geschiedverhaal waarin Duitsland en Japan de oorlog hebben verloren. De titel van dat boek, *De sprinkhaan sleept zich voort*, zou aan de Bijbel zijn ontleend, maar doet slechts in de verte denken aan een frase in *Prediker*. De schrijver maakt zijn entree in de roman vlak voor het einde na een lange, spannende opbouw, die duidelijk bedoeld is om in een laatste dramatische scène tot een apotheose te komen – maar het drama voltrekt zich bijna terloops, zodat het afloopt in een onopmerkelijke, meesterlijke anticlimax.

Hoewel in dit boek angst en spanning voortdurend aanwezig zijn en meer dan eens uitmonden in spontane moord, is dit nooit aanleiding om het sensationele te rechtvaardigen of de oplossing te zoeken in het gewelddadige. Philip Dick was zich angstig bewust van de kracht van het slechte in de mens en was vertrouwd met krankzinnigheid, op z'n minst met het beginstadium daarvan, waardoor hij gefascineerd was door zowel de maalstroom van eindeloze instabiliteit als door de mogelijkheid dat er één houvast bestond: de welwillendheid en de goedheid – in de meest banale vorm – van gewone mensen. Of onze moeizaam verworven goede bedoelingen onze enige steun zijn of dat die daarentegen slechts dienen om de weg naar de hel mee te plaveien, is een vraag die hij in zijn ontwij-

kende kunstenaarschap niet vermocht te beantwoorden. Maar het is volgens mij legitiem om het ontoereikende geblunder van zijn personages in hun pogingen om het goede te doen te beschouwen als datgene waar het in deze buitengewone roman om draait.

Ursula K. Le Guin

1

Een week lang had Robert Childan angstvallig de post in de gaten gehouden, maar het waardevolle pakket uit de Rocky Mountain States kwam maar niet. Toen hij vrijdagochtend zijn winkel opende en alleen brieven op de mat zag liggen, wist hij dat zijn klant boos zou zijn.

Nadat hij bij de automaat aan de muur een bekertje instantthee voor zichzelf had ingeschonken, pakte hij een bezem en begon te vegen, en al snel was het winkelgedeelte van American Artistic Handcrafts Inc. op orde. Alles was brandschoon, er zat wisselgeld in de kassa, er stond een vaas verse goudsbloemen en op de radio klonk achtergrondmuziek. Buiten haastten mensen zich naar hun werk in de kantoren aan Montgomery Street. In de verte ging een kabeltram voorbij. Childan nam even de tijd en bekeek dat alles met plezier. Ook de vrouwen in lange kleurrijke zijden jurken. Toen ging de telefoon. Hij liep erheen en nam op.

‘Ja,’ klonk een bekende stem toen hij had opgenomen. Childan zakte wat ineen. ‘U spreekt met meneer Tagomi. Meneer Childan, is mijn wervingsaffiche uit de Burgeroorlog al gearriveerd? U weet toch nog wel dat u dat vorige week hebt toegezegd?’ De man met zijn zeurderige, kordate stem klonk niet erg beleefd en hield zich nauwelijks aan de fatsoensregels. ‘Onder die voorwaarde heb ik toch die aanbetaling gedaan, meneer Childan? Het moet een cadeau worden, heb ik u gezegd. Voor een klant.’

‘Meneer Tagomi, ik heb op eigen kosten uitgebreid navraag gedaan naar het toegezegde pakket,’ zei Childan. ‘U beseft toch wel dat het van buiten deze regio moet komen en dat het dus...’

Maar Tagomi onderbrak hem: ‘Dan is het dus niet aangekomen.’

‘Nee, meneer Tagomi.’

Er volgde een ijzige stilte.

‘Ik kan niet langer wachten,’ zei Tagomi.

‘Nee, meneer, ik begrijp het.’ Childan staarde somber door de winkelruit naar de kantoorgebouwen in het warme, heldere zonlicht van San Francisco.

‘Iets anders in plaats daarvan dan? Wat raadt u me aan, meneer Childén?’ Tagomi sprak de naam bewust verkeerd uit, wat een affront was dat net niet erg genoeg was om de hoorn erop te gooien, maar wat Childan wel rode oren bezorgde. Hij voelde zich op zijn plaats gezet en verschrikkelijk vernederd. Robert Childans aspiraties, angsten en kwellingen staken de kop op, overspoelden hem en snoerden hem de mond. De hoorn voelde kleverig aan in zijn hand, hij kon niet uit zijn woorden komen. Het rook in zijn winkel naar goudsbloemen. De muziek speelde door, maar hij had een gevoel alsof hij in een verre, verre zee tuimelde.

‘Nou...’ wist hij uit te brengen. ‘Een karnton. Of wat dacht u van een ijsmachine van omstreeks 1900?’ Hij kon niet goed nadenken. Net als je er niet meer aan denkt, gebeurt dat, net als het lukt jezelf voor de gek te houden. Hij was achtendertig en kon zich de tijd van voor de oorlog herinneren, toen alles anders was. Franklin D. Roosevelt en de Wereldtentoonstelling, die betere wereld van vroeger. ‘Zal ik met wat mooie dingen bij u op kantoor langskomen?’ mompelde hij.

Ze spraken om twee uur af. Hij zou de winkel dicht moeten doen, besefte hij toen hij ophing. Niks aan te doen. Hij moest een goede verstandhouding met deze klant zien te houden, daar hing de hele zaak vanaf.

Terwijl hij nog trillerig op zijn benen stond, realiseerde hij zich dat er iemand, of liever gezegd een stel, de winkel in was gekomen. Een jongeman en een meisje, allebei knap, goed gekleed. Ideaal stel. Hij vermande zich en liep beheerst, professioneel en op zijn

gemak naar hen toe, met een glimlach. Ze stonden geïnteresseerd over een toonbank gebogen en hadden een mooie asbak opgepakt. Getrouwd, vermoedde hij. Woonden ver weg in City of the Window Mists met die nieuwe exclusieve appartementen die uitkeken over Belmont.

‘Hallo,’ zei hij, en hij voelde zich meteen iets beter. Ze glimlachten naar hem, absoluut niet uit de hoogte maar vriendelijk. Zijn koopwaar – in zijn soort eigenlijk het beste wat er aan de hele kust te vinden was – maakte indruk op hen. Hij zag het en het stemde hem dankbaar. Zij begrepen het.

‘Echt bijzonder fraaie sieraden, meneer,’ zei de jongeman.

Childan maakte spontaan een buiginkje.

Hun ogen glansden, niet alleen vanwege de intermenselijke warmte, maar ook omdat ze, net als hij, plezier beleefden aan de kunstvoorwerpen die hij verkocht en dezelfde smaak en waardering ervoor hadden; ze waren hem dankbaar dat hij dit soort dingen hier had liggen, waar zij ze konden bekijken, oppakken en onderzoeken, zelfs zonder tot aankoop over te hoeven gaan. Ja, dacht hij, ze weten in wat voor een winkel ze zijn; dit is geen toeristentroep, hier geen bordjes van sequoiahout met teksten als MUIR WOODS, MARIN COUNTY, PSA, grappige figuurtjes, ringen voor meisjes, ansichtkaarten of foto’s van de beroemde brug. Vooral de ogen van het meisje waren groot en donker. Wat zou ik makkelijk verliefd kunnen worden op zo’n meisje, dacht Childan. En wat een tragisch leven leid ik eigenlijk – alsof alles al niet erg genoeg was. Het stijlvolle zwarte kapsel, de gelakte nagels, de oren met gaatjes voor de langwerpige, handgemaakte koperen oorhangers.

‘Die oorhangers van u,’ mompelde hij, ‘hier gekocht misschien?’

‘Nee,’ zei ze. ‘Thuis.’

Childan knikte. Geen hedendaagse Amerikaanse kunst; alleen het verleden kon hier in een winkel als de zijne getoond worden. ‘Blijft u lang bij ons, in San Francisco?’ vroeg hij.

‘Ik ben hier voor onbepaalde tijd gedetacheerd,’ zei de man.

‘Bij de commissie voor onderzoek naar de levensomstandigheden in achtergebleven gebieden.’ Hij straalde trots uit. Geen militair. Niet een van die lompe, kauwgum kauwende dienstplichtigen die met hebzuchtige boerenkoppen over Market Street dwalen en zich vergapen aan de ondeugende shows, de seksfilms, de schiettenten, de goedkope nachtclubs met foto’s van blondjes van middelbare leeftijd, blondjes die met wellustige blikken in hun ogen met hun gerimpelde vingers hun tepels omklemmen... in die sloppenwijken met goedkope danstenten waaruit het merendeel van het vlakke gedeelte van San Francisco bestaat, met gammele hutten van golfplaten en karton die zelfs al voordat de laatste bom was gevallen uit de ruïnes ontsproten leken te zijn. Nee, deze man behoorde tot de elite. Een man van cultuur, hoog opgeleid, hoger zelfs dan meneer Tagomi, die tenslotte een hoge ambtenaar was bij de handelsmissie aan de kust van de Pacific States. Meneer Tagomi was een oude man. Zijn instelling dateerde uit de tijd van het oorlogskabinet.

‘Wilde u misschien iemand iets uit de Amerikaanse traditionele volkskunst cadeau doen?’ vroeg Childan. ‘Of een nieuw appartement opsieren tijdens uw verblijf hier?’ In het laatste geval... Zijn hart sloeg over.

‘Goed geraden,’ zei het meisje. ‘We gaan inderdaad ons huis inrichten. We weten alleen nog niet precies hoe. Zou u ons iets kunnen aanraden?’

‘Ik zou naar uw appartement kunnen komen, ja,’ zei Childan. ‘En dan een aantal zaken meebrengen, zodat u op uw gemak kunt bekijken wat ik te bieden heb. Dit is natuurlijk onze specialiteit.’ Hij sloeg zijn ogen neer om zijn hoop te verbergen – hier zouden duizenden dollars mee gemoeid kunnen zijn. ‘Ik krijg binnenkort een tafel uit New England binnen – esdoorn, uitsluitend houten pluggen, geen nagels. Van een immense schoonheid en zeer waardevol. En een spiegel uit de tijd van de oorlog van 1812. En ook het een en ander aan inheemse kunst, een verzameling met plantaardige verf gekleurde geitenharen tapijten bijvoorbeeld.’

‘Ik heb zelf een voorkeur voor kunst uit de steden,’ zei de man.

‘Ja,’ zei Childan gretig. ‘Luistert u eens, meneer. Ik heb een muurschildering op hardboard, geschilderd in het kader van een werkverschaffingsproject in de jaren dertig, origineel, vier panelen, het stelt Horatius Greeley voor. Een verzamelaarsobject van onschatbare waarde.’

‘Ah,’ zei de man, en hij knipperde met zijn donkere ogen.

‘En een Victrolakabinet uit 1920 waar een drankkast van is gemaakt.’

‘Ah.’

‘En, meneer, let op: een ingelijst, gesigneerd portret van Jean Harlow!’

De man keek hem met uitpuilende ogen aan.

‘Zullen we een afspraak maken?’ zei Childan, die dit psychologisch gezien het juiste moment vond. Uit zijn binnenzak haalde hij een pen en een opschrijfboekje tevoorschijn. ‘Dan noteer ik uw naam en adres.’

Naderhand, toen het stel zijn winkel uit liep, bleef Childan met de handen op zijn rug naar buiten kijken. Blij. Als het nou elke dag zo ging... Maar het ging hem om meer dan alleen het zakendoen of het welslagen van zijn winkel. Hier was een kans om een sociaal contact aan te gaan met een jong Japans stel, maar wel op basis van het feit dat zij hem als mens accepteerden en niet alleen een yank in hem zagen, of op zijn best een kunsthandelaar. Ja, deze jonge mensen, deze opkomende generatie, die geen herinnering hadden aan de tijd voor de oorlog, niet eens van de oorlog zelf – op hen moest je hopen. Verschillen in maatschappelijk aanzien hadden voor hen geen betekenis.

Er zal een eind aan komen, dacht Childan. Ooit. Aan het hele begrip maatschappelijk aanzien. Dan zal er geen sprake meer zijn van regeerders en geregeerden, maar zullen alle mensen gelijkwaardig zijn.

En toch beefde hij van angst als hij zich voorstelde dat hij bij hen

zou aanbellen. Hij keek in zijn opschrijfboekje. De Kasoura's. Bij het binnenkomen zouden ze hem ongetwijfeld thee aanbieden. Zou het hem goed afgaan? Zou hij op elk moment weten wat hij moest doen en zeggen? Of zou hij zichzelf te schande maken, als een dier, en het verkeerd doen?

De vrouw heette Betty. Wat een begrip straalde ze uit, dacht hij. Zachte, sympathieke ogen. Al was ze maar kort in de winkel geweest, ze had ongetwijfeld een glimp opgevangen van zijn verlangens en nederlagen.

Zijn verlangens – hij werd ineens duizelig. Wat een bijna krankzinnige aspiraties koesterde hij, suïcidaal misschien zelfs. Toch kwam het wel voor, wist hij, relaties tussen Japanners en yanks, al ging het daarbij doorgaans om een Japanse man en een Amerikaanse vrouw. Deze... hij schrok terug bij de gedachte. Bovendien was ze getrouwd. Hij vermande zich, zette alle elkaar in ras tempo opvolgende dwanggedachten van zich af en begon geconcentreerd de ochtendpost door te nemen.

Zijn handen trilden nog, merkte hij. Toen herinnerde hij zich de afspraak om twee uur met Tagomi, en meteen was het afgelopen met het trillen van zijn handen en sloeg zijn nervositeit om in vastberadenheid. Ik moet met iets acceptabels voor de dag komen, zei hij bij zichzelf. Maar wat dan? Hoe? Wat? Informanten opbellen. Zakelijk te werk gaan. Een volledig gerestaureerde Ford 1929 inclusief stoffen kap (zwart) zien op te duikelen. Een meesterzet om de klant voor altijd aan zich te binden. Tegen een in originele verpakking opgeslagen en in vlekkeloze conditie verkerend driemotorig luchtpostvliegtuig in een schuur in Alabama oplopen, dat soort dingen. Het gemummificeerde hoofd van Buffalo Bill, compleet met wuivende witte manen – een sensationeel Amerikaans kunstnijverheidsproduct. Naam maken in de kringen van kenners in de hele Pacific, Japan niet uitgezonderd.

Om inspiratie te vinden stak hij een marihuanasigaret op van het uitstekende merk Land-O-Smiles.

In zijn kamer aan Hayes Street lag Frank Frink zich in bed af te vragen hoe hij zijn bed uit zou gaan. De zon straalde door de jaloezieën heen op de hoop kleren die op de vloer lag. Met zijn bril erbij. Zou hij er per ongeluk op gaan staan? Of moest hij proberen langs een andere route naar de badkamer te komen? Kruipen of over de grond rollen? Hij had hoofdpijn, maar was niet depressief. Nooit terugkijken, besloot hij. Hoe laat? De klok op het ladekastje. Halftwaalf! Mijn god. Toch bleef hij liggen.

Ik ben ontslagen, dacht hij.

Gisteren had hij het in de fabriek verprutst. Het verkeerde soort praatjes gericht aan het adres van Wyndam-Matson, een man met een wijkende onderkaak en een mopsneus, een diamanten ring en een gulp met een gouden rits. Met andere woorden, een machtig man. Een vorst. In zijn sufheid dwaalden Frinks gedachten af.

Ja, dacht hij, nu zullen ze me op de zwarte lijst zetten. Mijn vakmanschap is niks waard, en een ambacht heb ik niet. Vijftien jaar ervaring weggegooid.

Nu zou hij moeten verschijnen voor de beoordelingscommissie voor een herziening van de hem toegewezen categorie werkzaamheden. Aangezien hij de relatie van Wyndam-Matson met de *pinocs* – het blanke marionettenbewind in Sacramento – nooit had kunnen doorgronden, had hij geen idee in hoeverre zijn ex-werkgever in staat was invloed uit te oefenen op de werkelijke autoriteiten, de Japanners. De commissie werd door de *pinocs* aangestuurd. Hij zou op bevel van Wyndam-Matson voor vier of vijf welgedane blanke hoofden moeten opdraven. Als hun beoordeling negatief uitviel, zou hij aangewezen zijn op een van de door Tokio aangewezen handelsmissies voor de in- en uitvoer, die kantoren hadden in Californië, Oregon, Washington en de gebieden van Nevada die deel uitmaakten van de *PSA*, de Pacific States of America. Maar als het hem daar niet lukte om zich met succes te verdedigen...

Het ene plan na het andere dwaalde door zijn hoofd terwijl hij in bed naar de oude lichtarmatuur aan het plafond lag te staren. Hij

zou bijvoorbeeld kunnen ontsnappen naar de RMS, de Rocky Mountain States. Die onderhielden echter onofficiële contacten met de PSA en zouden hem kunnen uitleveren. En het Zuiden? Dat stuitte hem tegen de borst. Hè bah. Nee, dat niet. Als blanke zou hij daar genoeg aanzien hebben, meer dan hier in de PSA zelfs. Maar... op dat soort aanzien zat hij niet te wachten.

En wat nog erger was, het Zuiden onderhield een ratjetoe van economische, ideologische en god weet wat voor andere banden met het Reich. En Frank Frink was een Jood.

Oorspronkelijk had Frank Fink geheten. Hij was geboren aan de oostkust, in New York, en was in 1941 opgeroepen voor het leger van de Verenigde Staten, vlak na de ineenstorting van Rusland. Nadat de Jappen Hawaï hadden ingenomen, was hij naar de westkust gestuurd. En toen de oorlog afliep, zat hij daar, aan de Japanse kant van de bestandslinie. En nu, vijftien jaar later, zat hij daar nog.

In 1947, op de dag van de capitulatie, was hij min of meer door het dollé heen geweest. Omdat hij de Jappen haatte, had hij wraak gezworen en zijn dienstwapens in een kelder opgeslagen, goed verpakt en ingevet, in afwachting van de dag waarop hij en zijn vrienden zich zouden roeren. Waar hij echter geen rekening mee had gehouden, was dat de tijd een grote heemeester zou blijken te zijn. Als hij daar nu aan teruggacht, aan het bloedbad, de zuivering van de pinocs en hun meesters, kreeg hij een gevoel alsof hij een van die vlekkerige jaarboeken uit zijn middelbareschooltijd weer onder ogen kreeg en geconfronteerd werd met de aspiraties van zijn jongensjaren. Frank 'Goudvis' Fink wilde paleontoloog worden en was vast van plan om met Norma Prout te trouwen. Norma Prout was het mooiste meisje van de klas, en hij had haar werkelijk beloofd dat hij met haar zou trouwen. Dat was allemaal ontzettend lang geleden, en het was net zoiets als naar Fred Allen luisteren of naar films van W.C. Fields kijken. Sinds 1947 had hij wel zeshonderd-duizend Japanners gezien of gesproken, en de wens om hun allen of slechts enkelen van hen geweld aan te doen was na de eerste paar

maanden nooit meer bij hem opgekomen. Het was gewoon niet meer aan de orde.

Maar wacht even. Een was er wel, ene Omuro, die zeggenschap had weten te verwerven over een groot contingent huurwoningen in het centrum van San Francisco en die een tijdje Franks huisbaas was geweest. Dat was een rotte appel, vond hij. Een uitbouter die nooit iets aan onderhoud deed, die de kamertjes telkens nog weer kleiner maakte en tegelijkertijd de huurprijzen verhoogde... Omuro had tijdens de depressie in het begin van de jaren vijftig de armen steeds verder uitgeknepen, vooral de bijna totaal berooide, werkloze ex-militairen. Omuro was echter vanwege zijn woekerwinsten een kopje kleiner gemaakt door een van de Japanse handelsmissies, en tegenwoordig kwam het niet meer voor dat het harde, rigide, maar rechtvaardige Japanse burgerlijk recht met voeten werd getreden. Het was een pluim op de hoed van de onkreukbare Japanse ambtenaren van de bezettingsmacht, met name diegenen die na de val van het oorlogskabinet waren gekomen.

Bij de herinnering aan het ruige, stoïcijnse rechtdoorzee-beleid van de handelsmissies voelde Frink zich gerustgesteld. Zelfs Wyncham-Matson zouden ze wegwuiven als een hinderlijk zoemende vlieg, of hij nu wel of niet de eigenaar was van de W-M Corporation. Dat hoopte hij in elk geval. Ik geloof dat ik wel vertrouwen heb in dat programma voor gedeelde welvaart van het samenwerkingsverband met Japan, dacht hij. Vreemd eigenlijk. In de begintijd leken het van die loze beloften. Inhoudsloze propaganda. En nu...

Hij kwam zijn bed uit en ging onvast ter been op weg naar de badkamer. Terwijl hij zich waste en schoor, luisterde hij naar het middagnieuws op de radio.

‘Laten we niet proberen deze krachtsinspanning te kleineren,’ klonk het uit de radio terwijl hij de warmwaterkraan dichtdraaide.

Nee, dat doen we niet, dacht Frink verbitterd. Hij wist op welke specifieke krachtsinspanning hier werd bedoeld. Toch had het wel iets komisch, dit beeld van op Mars rondlopende flegmatieke, knor-

rige Duitsers, op dat rode zand waar geen mens ooit een voet had gezet. Terwijl hij zijn wangen inzepte begon Frink zachtjes een satirisch liedje te zingen. *Gott, Herr Kreisleiter. Ist dies vielleicht der Ort wo man das Konzentrationslager bauen kann? Das Wetter ist so schön. Heiss, aber doch schön...*

Uit de radio klonk: ‘In de op gedeelde welvaart gebaseerde beschaving moet eens goed nagedacht worden of we in onze zoektocht naar een evenwichtige verdeling van gemeenschappelijke taken en verantwoordelijkheden gekoppeld aan vergoedingen...’ Typisch jargon van de heersende hiërarchie, dacht Frink. ‘... niet hebben nagelaten een visie te ontwikkelen op het speelveld waar het menselijk bedrijf zich zal voltrekken, of het nu gaat om het Noordse ras, het Japanse, het negroïde...’ Het ging maar door.

Onder het aankleden neuriede hij genoeglijk verder. *Het weer is schön, so schön. Maar gewoon doorgaan met ademen is er niet bij...*

Maar het viel niet te ontkennen: in de Pacific States was niets gedaan aan de kolonisering van de planeten. Men hield zich bezig met Zuid-Amerika – was daar in feite echter vastgelopen. Terwijl de Duitsers enorme gerobotiseerde bouwsystemen de ruimte in schoten, waren de Japanners nog bezig het oerwoud in de binnenlanden van Brazilië plat te branden en ten behoeve van voormalige kopensnellers acht verdiepingen hoge bakstenen flatgebouwen neer te zetten. Tegen de tijd dat de Jappen hun eerste ruimteschip van de grond kregen, zouden de Duitsers het hele zonnestelsel volkomen beheersen. Eertijds, in de dagen van die rare oude geschiedenisboeken, hadden de Duitsers, terwijl andere landen in Europa de laatste hand legden aan hun koloniale rijken, de boot gemist. Maar dit keer zouden ze niet achteraan komen kakken, bedacht Frink; ze hadden hun les geleerd.

Vervolgens gingen zijn gedachten uit naar Afrika en het experiment van de nazi's daar. Zijn bloedsomloop stakte en kwam pas aarzelend weer op gang.

Die enorme leegte, die verwoesting.

De radio meldde: ‘... we moeten echter met trots bedenken dat wij steeds de nadruk hebben gelegd op de fundamentele fysieke behoeften van de volkeren op alle plaatsen, op hun subspirituele aspiraties, die dienen...’

Frink zette de radio uit. Maar toen hij enigszins gekalmeerd was, zette hij hem weer aan.

Jezus mina, dacht hij. Afrika. Voor de geesten van dode stammen. Weggevaagd om er een land van te maken voor... ja, waarvoor eigenlijk? Wie wist dat? Misschien zelfs de meester-architecten in Berlijn niet. Een stel gerobotiseerde machines was daar aan het zwoegen en bouwen. Hoewel, bouwen? Afbreken eerder. Een stel-letje prehistorische wilden waren daar bezig een etensnap te maken van een vijandelijke schedel, waartoe de hele familie eerst de inhoud – de rauwe hersenen – leegschepte en oppeuzelde. Dan volgden nuttige gebruiksvoorwerpen uit menselijke botten. Economisch verantwoord, om niet alleen de mensen die je niet mag op te eten, maar dat ook nog eens te doen vanuit hun eigen schedel. De eerste technici! De prehistorische mens, die in een steriele witte laboratoriumjas in een of ander Berlijns universiteitslaboratorium onderzoekt hoe er gebruik kan worden gemaakt van de schedels van andere mensen, van de huid, de oren, het lichaamsvet. *Jawohl, Herr Doktor*. Een nieuwe toepassing voor de grote teen; kijk, het gewricht kun je zo aanpassen dat het dienst kan doen als mechanisme van een snelle sigarettenaansteker. Als meneer Krupp die nu maar in grote aantallen kan produceren...

Hij voelde afschuw bij deze gedachte: de oeroude gigantische kannibalistische mens-in-wording is tot bloei gekomen en regeert de wereld weer. We hebben er een miljoen jaar over gedaan om ons aan hem te ontworstelen, dacht Frink, en nu is hij er weer. En niet alleen als vijand van de mens... maar als zijn meester.

‘... we kunnen het betreuren,’ klonk het uit de radio, de stem van die kleine spleetogen uit Tokio. Mijn god, dacht Frink; en wij noemden hen apen, deze beschaafde garnalen met hun o-benen,

die geen gasovens bouwden en hun vrouwen niet omsmelten tot zegellak. ‘... zoals wij in het verleden ook vaak dat vreselijke verlies aan mensenlevens hebben betreurd als gevolg van dat fanatieke streven waarbij de grote massa geheel buiten de juridische gemeenschap wordt geplaatst.’ Zij, de Jappen, waren op legaal gebied ontzettend sterk. ‘... Om een westerse heilige te citeren die ons allen bekend is: “Wat baat het de mens als hij de hele wereld gewint, maar schade lijdt aan zijn ziel.”’ De radio zweeg even. En Frink, die zijn das strikte, hield ook even op met denken. Als bij een rituele reiniging.

Ik moet het hier met ze zien te regelen, bedacht hij, of ik nu op de zwarte lijst sta of niet. Het zou mijn dood zijn als ik dit door de Japanners overheerste land verliet en me in het Zuiden of in Europa vertoonde – waar dan ook in het Reich. En ik moet in het reine zien te komen met die oude Wyndam-Matson.

Zittend op zijn bed, met een kopje lauwe thee naast zich, pakte Frink zijn exemplaar van de *I Tjing* van de plank. Uit de leren koker haalde hij de negenenveertig duizendbladstengels tevoorschijn. Hij dacht na totdat hij zijn gedachten goed geordend had en wist wat hij wilde vragen.

Hardop zei hij: ‘Hoe moet ik Wyndam-Matson benaderen om op een nette manier met hem in het reine te komen?’ Hij noteerde de vraag op het notitieblok en liet toen de duizendbladstengels van hand tot hand gaan, totdat hij het getal voor de eerste lijn had. Een acht. De helft van de vierenzestig hexagrammen was op die manier al geëlimineerd. Hij verdeelde de stengels en liet ze opnieuw van hand tot hand gaan, wat de tweede lijn opleverde. En omdat hij er zo’n vaardigheid in had, had hij al snel alle zes lijnen bij elkaar. Het hexagram lag voor hem, en het was niet nodig om het nog eens op te zoeken; hij herkende het zo ook wel als hexagram vijftien. *Tj’ien*. De Bescheidenheid. Ah. De nederigen zullen verheven worden, de verhevenen zullen ten val komen, machtige families zullen vernederd worden. Hij had geen verwijzing naar de tekst nodig; hij kende

hem uit het hoofd. Een gunstig voorteken. Het orakel gaf hem een gunstig advies.

En toch was hij een beetje teleurgesteld. Hexagram vijftien had iets dommigs. Een beetje schijnheilig. Het sprak toch vanzelf dat hij bescheiden moest zijn. Maar misschien zat er toch wat in. Hij had tenslotte geen enkele macht over de oude w-m. Hij kon de man niet dwingen hem weer aan te nemen. Hij kon niets anders doen dan het standpunt van hexagram vijftien overnemen. Dit was zo'n moment waarop je niet anders kon dan smeken, afwachten en er het beste van hopen. De hemel zou hem als de tijd daar was weer verheffen in zijn oude functie of misschien zelfs in een iets betere.

Hij hoefde geen regels te lezen, geen negens of zessen; het was statisch. Hij was hier dus klaar mee. Er volgde geen tweede hexagram.

Een nieuwe vraag dus. Nadat hij zich erop had ingesteld, zei hij hardop: 'Zal ik Juliana ooit weerzien?'

Juliana was zijn vrouw. Of liever gezegd zijn ex-vrouw. Ze had zich een jaar geleden van hem laten scheiden, en hij had haar al maandenlang niet gezien; in feite wist hij niet eens waar ze woonde. Blijkbaar was ze uit San Francisco weggegaan. Misschien zelfs uit de p.s.a. Hun gemeenschappelijke vrienden hadden ofwel niets van haar gehoord, ofwel ze verzwegen het voor hem.

Druk ging hij in de weer met de duizendbladstengels en hield zijn blik er strak op gevestigd. Hoe vaak had hij al vragen gesteld over Juliana, in verschillende formuleringen? Daar was het hexagram, voortgebracht door de inherent passieve kansverdeling van de plantenstengels. Willekeurig en toch geworteld in dit moment van zijn leven, verbonden als het was met alle andere levens en alle deeltjes van het universum. Het onvermijdelijke hexagram verbeeldde in het patroon van gebroken en ongebroken lijnen de situatie. Hij, Juliana, de fabriek in Gough Street, de handelsmissies die het voor het zeggen hadden, de exploratie van de planeten, de talloze bergen chemisch afval in Afrika, de aspiraties van de duizenden mensen om hem heen in de sloppen en stegen van San Francisco, de gekken

in Berlijn met hun kalme oogopslag en manische plannen – alles en iedereen stond op dit moment waarin de duizendbladstengels werden geworpen in verband met elkaar om te komen tot een wijsheidsoordeel volgens een boek waarvan de eerste aanzet dateerde van drieduizend jaar voor Christus. Een boek dat in de loop van de sindsdien verstreken vijfduizend jaar door Chinese wijzen was geperfectioneerd en dat een prachtige kosmologie – en wetenschap – vertegenwoordigde, opgetekend voordat men in Europa zelfs maar de staartdeling had ontwikkeld.

Het hexagram. Hij verstrakte. Vierenveertig. *Kow*. Het tegemoetkomen. Een ontvullend oordeel. *De jonge vrouw is machtig. Met zo'n jonge vrouw moet men niet trouwen*. Weer dit oordeel in relatie tot Juliana.

Tsja, dacht hij, en hij leunde achterover. Ze was dus voor mij niet de goede, maar dat wist ik al. Daar vroeg ik niet naar. Waarom moest het orakel me daaraan herinneren? Het is mijn tragische lot om haar te hebben ontmoet en op haar verliefd te zijn geweest – te zijn.

Juliana – de knapste vrouw met wie hij ooit getrouwd was geweest. Pikzwarte wenkbrauwen en haren, wat Spaans bloed, dat tot uiting kwam in felle kleuren, zelfs van haar lippen. Haar elastische, geluidloze manier van lopen; ze droeg al sinds haar middelbare-schooltijd tweekleurige schoenen. Eigenlijk leken al haar kleren een beetje versleten, oud en vaak gewassen. Zij waren samen zo lang arm geweest dat ze ondanks haar knappe uiterlijk een katoenen trui, een jas met een rits, een rok van bruine tweed en enkelsokjes had moeten dragen, wat ze onverdraaglijk vond en waarom ze hem haatte, omdat ze er in die kleren uitzag als een vrouw die tenniste of (wat nog erger was) het bos in ging om paddenstoelen te plukken.

Maar afgezien van al het andere, had hij zich aanvankelijk tot haar aangetrokken gevoeld door haar maffe gelaatsuitdrukking. Zonder dat ze daar ook maar de geringste reden toe had, begroette Juliana onbekenden met een onheilspellende, klierige monalisaglimlach

waar de ander nooit op wist te reageren: teruggroeten of niet? Maar omdat ze zo aantrekkelijk was, deden ze dat uiteindelijk vaker wel dan niet, waarna Juliana weer doorliep. Aanvankelijk had hij gedacht dat het gewoon lag aan haar slechte ogen, maar uiteindelijk was hij tot de slotsom gekomen dat het voortkwam uit een nauwelijks waarneembaar en goed verborgen, elementair soort domheid. Zo was haar borderline-achtige begroeting van onbekenden hem uiteindelijk gaan irriteren, evenals haar stille manier van voortbewegen, als een plant, alsof ze een geheimzinnige missie volbracht. Maar evengoed had hij haar uiteindelijk, na al hun strijd, nooit anders gezien dan een schepsel dat God had bedacht en op zijn levenspad had gebracht om voor hem onverklaarbare redenen. En daardoor – vanuit een soort religieuze intuïtie of vertrouwen in haar – kon hij niet accepteren dat hij haar had verloren.

Ze leek zo dichtbij nu... alsof ze nog steeds de zijne was. Die geest, die zich nog steeds roerde in zijn leven, liep in zijn kamer te zoeken naar... naar wat het dan ook was wat Juliana zocht. En in zijn geest, elke keer als hij het orakel raadpleegde.

Gezeten op zijn bed, omgeven door de eenzame wanorde van een man alleen, op het punt om naar buiten te gaan en de dag te laten beginnen, vroeg Frank Frink zich af of er op dit ogenblik in die grote, ingewikkelde stad San Francisco ook anderen het orakel raadpleegden. En of ze allemaal, net als hij, zo'n somber stemmend advies kregen. Was de teneur van het moment voor hen even negatief als voor hem?